

стан і наступну економічну інтерпретацію цих алгоритмів в ринкових умовах.

IV. Висновки. В статті відображено систему моделей, яка включає модель виробництва, модель споживання і модель формування доходів населення. Дослідження такої системи дозволяє вирішити проблему існування стану збалансованості попиту і пропозиції і, таким чином, відобразити взаємозв'язок таких макроекономічних категорій, як виробництво і рівень життя населення.

1. Сисак Л.І. Імітаційна модель узгодження рівня життя населення і виробництва в умовах ринкової економіки / Матеріали V Міжн. наук.-практ. конференції «Наука і освіта», 2002, Т.15.

2. Іванілов Ю.П., Лотов А.В. Математические модели в экономике. М.: Наука, 1979.

Imitation model of interconnection macroeconomic rates of living standard of population and production in the conditions of market economy is considered in the article.

Полякова С.В.

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ МОЛОДІЖНОГО РИНКУ ПРАЦІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

У статті розглядається вплив гендерного фактора на функціонування молодіжного сегмента ринку праці. Визначаються основні закономірності і тенденції розвитку та завдання держави щодо його регулювання.

Ключові слова: ринок праці, молодіжний ринок праці, гендерний фактор, економічна активність, зайнятість, безробіття.

I. Вступ. Ситуація, що склалась на вітчизняному ринку праці впродовж останніх років, характеризується незбалансованістю попиту та пропозиції робочої сили на усіх його сегментах, в тому числі – і на молодіжному. Така незбалансованість є, передусім, наслідком низької адаптованості системи освіти та професійної підготовки до змін попиту та пропозиції на ринку праці. Професійно-кваліфікаційні параметри робочої сили, що проходить підготовку у закладах системи освіти, здебільшого не відповідають потребам соціально-економічного розвитку суспільства.

Проблеми вітчизняного ринку праці, в тому числі і молодіжного його сегменту, висвітлюються в наукових публікаціях О.Балакоревої, С.Бандура, Д.Богині, Г.Герасименко, О.Грішнєвої, Т.Заяць, Е.Лібанової, Л.Лісогор, О.Макарової, В.Онікієнка, І.Петрової, Л.Ткаченко та багатьох інших вчених. Зокрема, Е.Лібановою досліджуються проблеми жіночої зайнятості та безробіття, професійної сегрегації [1-2], О.Макарова оцінює можливість розширення доступу жінок до ринку праці [2], В.Онікієнком та Л.Ткачен-

ко аналізуються проблеми конкурентоспроможності молоді на ринку праці [3], в роботах Л.Лісогор та Л.Ткаченко [4,5] розкриваються демографічні питання розвитку ринку праці тощо. Проте недостатньо вивченими залишаються гендерні аспекти економічної активності молоді, які сьогодні мають значний вплив на статус молодих осіб на вітчизняному ринку праці.

II. Постановка завдання. Метою статті є оцінка ситуації на молодіжному ринку праці, дослідження впливу гендерного чинника на статус економічної активності молоді різних вікових груп та розробка завдань щодо державного регулювання молодіжного сегмента ринку праці.

III. Результати. Зміни показників, які характеризують статус економічної активності молоді, свідчать про наявність як позитивних, так і негативних тенденцій на молодіжному ринку праці (табл. 1). Зокрема, у 2002–2003 рр. порівняно із 2001 роком спостерігалось суттєве скорочення чисельності економічно активної молоді: на 34,5 та 36,6 тис. осіб відповідно (в основному, за рахунок другої вікової групи – 25-29 років) та зростання чисельності економічно неактивних молодих осіб: на 19,9 тис. осіб у 2002 році та на 105,1 тис. осіб у 2003 році.

Порівняно із 2004 роком, 2005 рік характеризувався значним скороченням чисельності економічно активної молоді (на 34,9 тис. осіб або на 0,4%). Особливе занепокоєння викликає той факт, що скорочення відбулось за рахунок середньої та старшої вікових груп осіб. Водночас скорочення загаль-

ної чисельності економічно активної молоді суттєво нівелювалось зростанням чисельності молодшої вікової групи (на 7,4 тис. осіб).

Досить показовими є дані, що характеризують стан безробіття серед молоді. Так, за весь досліджуваний період загальна чисельність безробітної молоді скоротилась на

434 тис. осіб, або майже у півтора рази. Скорочення відбулось серед усіх груп молоді, зокрема, починаючи від наймолодшої, чисельність безробітних зменшилась відповідно на 184 тис. осіб (1,4 рази), 124 тис. осіб (1,6 рази) та 126 тис. осіб (1,7 рази).

Слід зазначити, що скорочення чисельності безробітної молоді не завжди є резуль-

Таблиця 1

Розподіл молоді за статусом економічної активності у 2001–2005 рр., тис. осіб⁷

Показники	Статус економічної активності			
	Економічно активні			Економічно неактивні
	всього	зайняті	безробітні	
2001 рік				
<i>Всього</i>	8456,9	7175,5	1281,4	5501,2
<i>з них віком:</i>				
15-24 роки	2836,9	2204,4	632,5	4479,5
25-29 років	2847,4	2511,5	335,9	588,7
30-34 роки	2772,6	2459,6	313,0	433,0
2002 рік				
<i>Всього</i>	8422,4	7313,5	1108,9	5521,1
<i>з них віком:</i>				
15-24 роки	2844,2	2301,0	543,2	4457,7
25-29 років	2811,6	2515,6	296,0	621,5
30-34 роки	2766,6	2496,9	269,7	441,9
2003 рік				
<i>Всього</i>	8420,3	7409,1	1011,2	5606,3
<i>з них віком:</i>				
15-24 роки	2823,1	2351,8	471,3	4535,0
25-29 років	2811,3	2524,8	286,5	607,5
30-34 роки	2785,9	2532,5	253,4	463,8
2004 рік				
<i>Всього</i>	8562,5	7606,2	956,3	5591,3
<i>з них віком:</i>				
15-24 роки	3004,3	2532,4	471,9	4473,6
25-29 років	2806,1	2546,0	260,1	600,1
30-34 роки	2752,1	2527,8	224,3	517,6
2005 рік				
<i>Всього</i>	8527,6	7680,2	847,4	5679,5
<i>з них віком:</i>				
15-24 роки	3011,7	2563,4	448,3	4480,0
25-29 років	2775,2	2563,4	211,8	634,2
30-34 роки	2740,7	2553,4	187,3	565,3

татом її працевлаштування. Частина молодих людей, не знайшовши роботи, змінює свій статус і переходить до розряду економічно неактивного населення.

За весь досліджуваний період абсолютні показники чисельності економічно неактивної молоді мали чітку тенденцію до зростання. Так, у 2003 році порівняно із 2001 роком по всіх вікових групах молоді чисельність зросла на 105,1 тис. осіб, в тому числі: у наймолодшій віковій групі – на 55,5 тис., середній – на 18,8 тис., старшій – на 30,8 тис. осіб. Аналогічна тенденція спостерігається і в 2004–2005 рр. Так, за вказаний період чисельність економічно неактивної молоді збільшилась на 88,2 тис. осіб (по вікових групах збільшення склало 6,4 тис. осіб, 34,1 тис. осіб, 47,7 тис. осіб відповідно).

Рівень економічної активності молоді на протязі останніх років є досить високим та стабільним. Так, навіть у першій віковій групі (15–24 роки), до складу якої входять переважно учні та студенти, перевагою для яких має бути швидше навчання, аніж зайнятість, він сягав близько 40% (рис. 1).

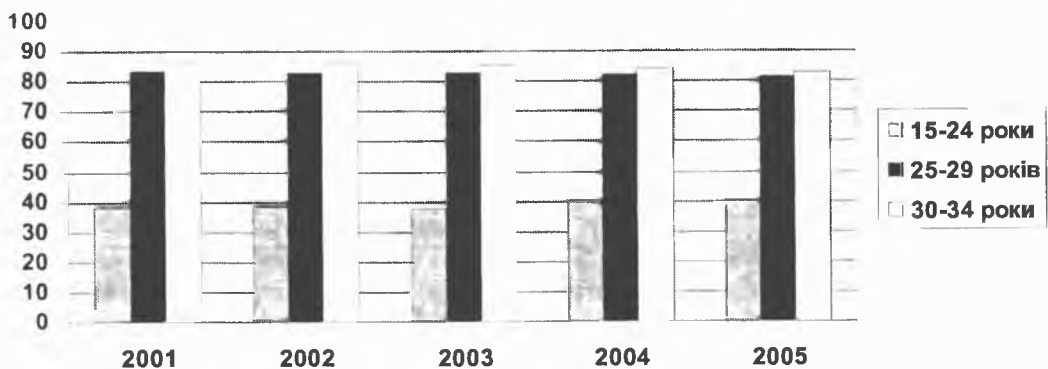


Рис. 1. Рівні економічної активності молоді за віковими групами у 2001–2005 рр.⁸

У другій віковій групі (25–29 років) відмічаються значно вищі порівняно з першою (більш, ніж в 2 рази) рівні економічної активності. Як правило, до 25 років молода людина завершує навчання, вже набуває певного досвіду роботи, є досить мобільною при виборі та пошуку робочого місця.

Найвищі рівні економічної активності на протязі всього досліджуваного періоду зафіксовані у третій віковій групі (30–34 роки), що є закономірним, адже саме на цей період припадає пік формування життєвих установок, ділових та професійних якостей праців-

ника. Серед усіх вікових груп економічно активної молоді як за показником чисельності, так і рівнем економічної активності переважають чоловіки.

Розрив між рівнями економічної активності коливається від 5,2 в.п. у 2001 році серед молоді першої вікової групи до 15,7 в.п. у 2005 році у другій віковій групі (табл. 2). Закономірно, що найбільший розрив між досліджуваними показниками зафіксовано серед молоді 25–29 років, адже саме на цей вік припадає найвища інтенсивність народжуваності.

В умовах демографічної кризи такий розрив є не лише виправданим, але й бажаним (звичайно, за умови, що вплив фактора народжуваності є вирішальним). Однак слід враховувати, що жінки є менш конкурентоспроможними на ринку праці порівняно з чоловіками, їх частка є більшою серед вивільнених через реструктуризацію підприємств, зміни в організації виробництва, форм власності тощо. Пільги та соціальні гарантії, пов'язані з репродуктивною діяльністю, з одного боку, захищають жінку,

а з іншого – обмежують можливості доступу до престижних та високооплачуваних професій.

Традиційно на ринку праці молода жінка вважається „ненадійним” працівником, адже саме на жінок покладається більшість обов'язків, пов'язаних з вихованням дітей та веденням домашнього господарства.

Так, за даними обстеження населення України з питань економічної активності, що проводиться Держкомстатом України, у 2005 році питома вага економічно неактивних жінок, зайнятих в домогосподарстві, сягала

Рівні економічної активності молоді за віковими групами та статтю у 2001–2005 рр., у %⁹

	Роки				
	2001	2002	2003	2004	2005
15-24 роки:					
- чоловіки	41,3	41,5	40,5	43,2	44,7
- жінки	36,1	35,4	35,1	37,0	35,5
<i>перевищення, в.п.</i>	5,2	6,1	5,4	6,2	9,2
25-29 років:					
- чоловіки	89,0	87,4	88,9	89,4	89,2
- жінки	78,1	77,6	77,1	75,3	73,5
<i>перевищення, в.п.</i>	10,9	9,8	11,8	14,1	15,7
30-34 роки:					
- чоловіки	89,9	89,9	88,8	89,0	88,6
- жінки	83,4	82,4	82,5	79,4	77,3
<i>перевищення, в.п.</i>	6,5	7,5	6,3	9,6	11,3

майже 15% у першій віковій групі (15–24 роки), 75,2% – у другій віковій групі (25–29 років), 73,6% – в третій віковій групі молоді (30–34 роки).

Недостатній рівень доходів не дозволяє переважній більшості молодих сімей (навіть повних, не говорячи вже про неповні) користуватись послугами нянь, домашніх робітниць. Середня заробітна плата, яку сьогодні пропонують роботодавці за послуги молодіжної робочої сили, не компенсує навіть половини вартості найму няні для дитини до досягнення нею трирічного віку.

Навіть тоді, коли дитина відвідує дитячий садок, жінка час від часу вимушена брати лікарняні по догляду за хворою дитиною (дитячі дошкільні заклади в переважній більшості переповнені, особливо в містах, і хвороба однієї дитини в групі швидко поширюється і на інших дітей).

Ще одним з вагомих чинників, що призводить до зниження економічної активності жінок, є гендерна асиметрія на вітчизняному ринку праці. Вплив усталених гендерних стереотипів проявляється ще до моменту виходу на ринок праці: існування суто „чоловічих” та „жіночих” видів економічної діяльності завчасно налаштовує жінок на обмеженість у виборі, а небажання займати менш престижні та з нижчою оплатою посади може стати причиною відмови від активної поведінки на ринку праці.

Диференціація показників економічної активності в залежності від статі спричинює і різницю в рівнях зайнятості. Так, якщо у першій віковій групі молоді у 2001–2005 рр. показники зайнятості чоловіків коливались від 32 до 34%, у другій – від 75% до 83%, третій – від 78% до 83%, то серед жінок значення були суттєво нижчими і становили серед молодих жінок віком 15–24 роки – 27–32%, 25–29 років – 67–70%, 30–34 роки – 71–75%. У 2005 році, поряд із підвищенням рівня зайнятості чоловіків віком 15–34 роки, серед жінок відбулось падіння вказаного показника (на 0,9 в.п., 0,3 в.п. та 1,1 в.п. відповідно по вікових групах) [6].

Слід зазначити, що в цілому за останні п'ять років на молодіжному ринку праці намітилась чітка тенденція до підвищення зайнятості та скорочення масштабів зареєстрованого безробіття. Якщо у 2001 році рівні безробіття по всіх вікових групах молоді перевищували середньоукраїнське значення (по першій – на 11,4 в.п., по другій – на 0,9 в.п., по третій – на 0,4 в.п.), то у 2002 – 2003 рр. відбулось скорочення розриву між досліджуваними показниками. Так, вже у 2003 році у старшій віковій групі (30–34 роки) показник відповідав середньому по населенню, у групі молоді віком 25–29 років перевищував на 1,1 в.п., а по першій був вищим лише на 7,6 в.п. (тобто найбільший розрив по першій віковій групі скоротився майже на

4 в.п.). Аналогічні тенденції збереглися і у 2004–2005 рр. За вказаний період зафіксовано подальше зростання рівня зайнятості та скорочення масштабів молодіжного безробіття.

IV. Висновки. Отже, на молодіжному ринку праці склалась неоднозначна ситуація. З одного боку, відзначається покращання показників економічної активності (абсолютних та відносних показників зайнятості та безробіття), з іншого – зростає чисельність економічно неактивної молоді. Якщо перше може свідчити про певне покращання ситуації на ринку праці, то друге – навпаки, адже значна частина молодих осіб, що втратили статус безробітних, не знайшовши місця прикладання робочої сили, „здобула” статус економічно неактивних. Передусім, це стосується молодих жінок.

Таким чином, перспективними завданнями держави у сфері регулювання молодіжного сегменту ринку праці мають стати: забезпечення жінкам права на рівну участь в ринку праці; усунення диференціації в оплаті праці в залежності від статі; мінімізація впливу гендерних стереотипів щодо розподілу професій та соціальних ролей; створення сприятливих умов для виконання жінкою репродуктивної функції. Виконання вказаних завдань дозволить досягти швидких по-

зитивних результатів щодо скорочення гендерних диспропорцій на молодіжному ринку праці України.

1. Лібанова Е.М., Лісогор Л.С., Позняк О.В. та ін. Становлення та розвиток ринку праці в Україні – проблеми та перспективи розв'язання: Тематична доповідь // Послання Президента України до Верховної Ради України „Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2003 році”. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004.

2. Лібанова Е., Макарова О.В. Доступ жінок до ринку праці: ситуація сьогодні та можливості розширення / Жінки на ринку праці України: Матеріали національної тристоронньої конференції. – К., 1998.

3. Онікісіко В.В., Ткаченко Л.Г. Молодіжний ринок праці України: проблеми та шляхи вирішення. – К.: Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України, Український інститут соціальних досліджень, 2003. – 160 с.

4. Лісогор Л.С. Демографічні аспекти розвитку ринку праці // Формування ринкової економіки: 36. наук. праць. – К.: КНЕУ, 2006. – Т. 2.

5. Ткаченко Л.Г. Вплив демографічних процесів на формування економічної активності населення // Формування ринкової економіки: 36. наук. праць. – К.: КНЕУ, 2006. – Т. 2.

6. Економічна активність населення України. Статистичний збірник. – К.: Держкомстат України, 2006. – 238 с.

The impact of gender factor on functioning of the youth labour market segment is investigated in the article. The main peculiarities and trends of development and tasks of the state on regulation of the youth labour market are defined in the article.

Михайлюк А.В.

ТРУДОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ У СИСТЕМІ ДЕМОГРАФІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Висвітлюються важливі демографічні тенденції у регіоні. Зокрема, проаналізовано народжуваність, смертність, характер поширення і поглиблення депопуляції, регіональні особливості демографічних процесів.

Ключові слова: демографія, депопуляція, природний приріст населення, коефіцієнт народжуваності, коефіцієнт смертності.

I. Вступ. З розбудовою суверенної України підвищується інтерес до різних аспектів формування її трудового потенціалу як сукупності демографічних, соціальних і духовних характеристик та якостей працездатного населення, що реалізуються або можуть

бути реалізовані в умовах досягнутого рівня розвитку виробничих сил, науково-технічного прогресу і системи відносин, пов'язаних з процесами праці та суспільної діяльності. Основними блоками демографічної підсистеми трудового потенціалу є демографічне відтворення, стан життєвих потенціалів дієздатного населення, стан здоров'я різних категорій та вікових груп населення. Саме тому неабияку роль у вивченні передумов відтворення та використання трудового потенціалу, у тому числі і в регіональному розрізі, відіграють загальнодемографічні дослідження. Значний внесок у дану галузь дослідження зробили провідні українські вчені М. Долішній, С. Злупко, Е. Лібанова, С. Пирожков, М. Романюк, Л. Семів.